

Adorjáni Anna

NÉV NÉLKÜL

– Kiss Tibor Noé: Inkognitó¹ –

Adolgoz bizonyos egymásutánja és ritmusa a rend. Az ilyen rend, ami a dolgok bizonyos egymásutánjából és ritmusából adódik, fogalmakká merevíthető. Rágyújtani, kifújni a füstöt, a hüvelykujjal lepöckölni a hamut, annyit tesz: cigarettaszünetet tartani. Haj a vállon, világoskék öv a derékon, csillogó csat, csillogó karperec, szandál, blézer annyit tesz: egy nő tükörképe a kirakatban. Szombatonként a zöld-fehér mezt húzni, edzőcipőt húzni, majd kisvártatva a labdát kergetni annyit tesz: focizni. Szombatonként a zöld-fehér mezt húzni, edzőcipőt, majd melegítőt húzni annyit jelent: cserének jelölt az edző. Hazafelé a sárga Wartburg jobb hátsó ablakában az apa osztályzatára várni: gyenge ötös. Hazafelé a sárga Wartburg jobb hátsó ablakában tudni, hogy aznap nem kapsz osztályzatot: rossz közérzet, káosz. Ha a rendben, amely a dolgok bizonyos egymásutánjából és ritmusából adódik változás áll be, a fogalmaink hasznavehetetlenné válnak. A fogalmaink hasznavehetetlenek még egy ideig. Aztán az ismétlődéssel a változás is kiszámíthatóvá válik és a rend része lesz. „Nem számolok, nem keresem a tárgyak szimmetriáját, nem kapom el a tekintetemet, ha valaki rám néz, élek.” (100.) „Nőnek tettetem magam, és a színjáték egyre jobban felszabadít.” (75.)

Kiss Tibor Noé *Inkognitója* kísérlet a rend helyreállítására a káoszban. Vágy a megnevezhetőségre és félelem az azonosítástól. „Nevem Kiss Tibor, születtem 1976. február 19-én. Lakcímem, személyi igazolvány-számom, TB-számom.” (71.) „Új családnév felvételét fogom kérvényezni a polgármesteri hivatalnál.” (51.) „145 pont. (...) Nemi identitászavar jellemez. Nagymértékű, velem született.” (116.) „Noémi vagyok.” (116.) Bújócska a merev jelölőkkel: csak nehogy valaki azonosítson. Fogócska a merev jelölőkkel: bárcsak elmondható lenne, ki vagyok. „Elmondanék mindent, ha lehetne. De a nevemet, a nevemet, azt nem tudom, ne kérdezd. (...) Nem vagyok azonosítható a neveim-

1 Magvető. Budapest, 2016.

mel.” (144.) A vágy, hogy ne azzal azonosítsák, ami kimondható, hanem azzal, ami nem kimondható, de valóságos. Bourdieu *Az élettrajzi illúzió* című tanulmányában (Pierre Bourdieu: *Az élettrajzi illúzió*. In uő: *A gyakorlati észjárás*. Budapest, 2002.) úgy érvel, hogy a személy azonossága a nevével nem több, mint társadalmi ábránd: „a személynev csak nagymértékű elvonatkoztatás révén képes igazolni a személyiség mint társadalmilag létrehozott individualitás identitását.” (Bourdieu 2002, 72.) Ellenpéldaként éppen a francia új regényt hozza fel, amelynek a hagyományába nagyon is jól beilleszthető Kiss Tibor Noé prózája, azt a francia új regényt, amely felvállalja a töredezettséget és véletlenszerűséget. Az *Inkognitó* főhőse arra tesz kísérletet, hogy otthonra találjon a testében és birtokba vegye az életét.

Az *Inkognitó* főhőse egy férfi testében női ruhákban akarja a saját életét élni. A női ruhákba öltöztetett férfitestet a szövegben rendszerint tükröződni látjuk: a képmását, a sziluettjét, az árnyékát. A nő látványát, nem a nőt. Máskor a nőies megjelenés kellékeinek listáját kapja az olvasó: csizma, karkötő, fülbevaló, rúzs, alapozó, szemhéjpúder, szemceruza, szempillaspirál. „Sosem lehetnék nő, legfeljebb egy férfiból lett nő lehetnék.” (136.) Kellékek, amelyek megkönnyítik azok dolgát, akik társas helyzetben valakit nőként akarnak azonosítani. Kellékek, amelyektől minden nőnek hazaérve első dolga megszabadulni. A bennünk – női vagy férfitestben – élő nő rejtőzködő természetű. Fel lehet öltöztetni, meg lehet fésülni, ki lehet festeni, nevet lehet neki adni, de megfogni, ki ő, csak ritka, áldott pillanatokban lehet. „Amikor olyan egyszerű volt az egész, abban a másodpercben. Amikor összeállt a kép.” (124.) Az összeállt kép azonban nem azonos a névvel, amellyel leírjuk. Ha összeáll a kép és neve van, akkor az ez: Név nélkül.

A megnevezhetetlen megnevezésére a lehető legdrasztikusabb megoldást választja mégis a szerző: hősének a tulajdon nevét és élettrajzát adja oda. Az olvasó számára ez zavarba ejtő, mert míg ez a női ruhába öltözött férfi főhős nem azonos a nevével, a testével, és úgy általában semmivel, amivel egy embert leírni szokás, a szerzővel azonos mindenben, amivel egy embert leírni szokás. Miközben szégyenkezik az azonosíthatatlansága miatt, büszkén viseli a szerző identitását. Ez az azonosság amiatt is zavarba ejtő, mert a könyv második kiadását olvassuk. Egy második kiadás esetében az olvasó már nem ártatlan, tudja, mire megy ki a játék. Már a fülszövegben is olvashatjuk, hogy

egy „bátor coming out történetét” tartjuk a kezünkben. A könyv első, 2010-es megjelenése óta a szerző transzíróként ismert, megnyitó beszédet mondott a Budapest Pride-on. Ilyen módon a szerző életrajza mintegy „szpojlerezi” az *Inkognitó* hősének történetét, ami ugyan sajnálatos, de a Kiss Tibor Noé könyve esetében nem fatális. Az *Inkognitó* ugyanis nem csupán a transzgender-ügy miatt izgalmas olvasmány. Az *Inkognitó* nagy műgonddal megírt könyv, szigorúan átgondolt próza. Az elbeszélés csak lazán követi az élettörténet kronológiáját, a regény első felében inkább a gyermekkor, a második felében pedig az ifjú Tibor-Noémi identitáskeresése a hangsúlyos. Körülbelül a könyv egyharmadától kikopnak a gyerekkori történetek. Ez a választás eldönti a hangsúlyt, hogy a könyv központi témája a nemi identitáskeresés. Ugyanakkor maga a szöveg arányosabb, kiegyensúlyozottabb lenne, ha a regény második felére több maradna a gyerekkori történetekből, ha jobban átítatnák az ifjúkor, illetve a 2004-es jelen idejű történéseket.

„Kattintás a szerelmesek lakatfalánál, kulcs a kanálisban. Koppan.” (85.) A zavarba ejtően személyes és intim történetet a szerző szenttelen és tárgyias leírások mozaikjává szervezi. Rúzs- és vérfoltok, a másodpercmutató szabályos mozgása, kalapács ütötte lyukak. „Szívjunk el egy cigarettát.” (34.) Belégzés, kilégzés. Mindig, mindennap, minden, szombatoként, egyre gyakrabban, szabályosan. Kevés az ige, kevés a történés. Sok az érzelem, sok a feszültség, sok a drámai pillanat. A történet, a drámaiságot a tárgyak bizonyos egymásutánja és ritmusa adja. A narrátor úgy rendezi el, készíti elő a tárgyakat a térben, hogy azok már szinte önműködően véghez vigyék a helyzetükből adódó lehetséges cselekedeteket. A tárgyak újra és újra szabadon átrendezhetőek új cselekedetek lehetőségévé. Pusztán a tárgyak helyzetének változtatásával különböző történetek bontakozhatnak ki. Ugyanakkor, pusztán a tárgyak helyzetének változtatásával csupán korlátozott számú történet bontakozhat ki. Férfitestben, női ruhákban különböző történetek bontakoznak ki. Férfitestben, női ruhákban korlátozott számú történet bontakozhat ki. A könyv második felében gyakran felbukkan egyfajta reménytelen csodavárás. Ebben a rendszerben, a tárgyak sorsának előre elrendeltségében valóban nem történhetnek, „nincsenek csodák.” (111.)

A tárgyias leírás egy másik fajta feszültséget is eredményez: a várakozás feszültségét, hogy a mozdulatlan dolgok megmozduljanak, beigazolódjon a gyanú, valóra váljon a balsejtelem, manifesztálódjon a lehetőség. Gyakran a főhős is egy sorsának beteljesedésére váró, mozdulatlan tárgyként jelenik meg előttünk. Ha nem cselekszik, csak történnek vele a dolgok, ha halottnak tetteteti magát, ha számúzi magát az életből, talán nem hal bele a szégyenbe. „A mozgás mindig veszélyesebb, mint a mozdulatlanság.” (122.) A könyv fejezeteit is a mozgásra vagy a mozdulatlanságra utaló mondatok indítják és zárják. „Átlépek a küszöbön.” (5.) „Erőfeszítés, hogy felálljak és az ablakhoz lépjek.” (19.) „Elakad a karom a kabátujjban, a lépcsőben megbotlom.” (91.) „Mozdulatlanság.” (21.) „Továbbra is élek, de nem tudom, hogy ez kinek az élete.” (52.) Egy mozdulatlan tárgy. Helyzetének változtatásával korlátozott számú új történet bontakoztatható ki. A dolgok bizonyos egymásutánja és ritmusa a rend. Ha a rendben, amely a dolgok bizonyos egymásutánjából és ritmusából adódik változás áll be, máris ott a rossz közérzet, a káosz. Aztán az ismétlődéssel a változás is kiszámíthatóvá válik és a rend része lesz. „Transzvesztita vagyok, nincs ebben semmi különös.” (122.)

Solitude